

ks. Jacek Soprych¹

<https://orcid.org/0000-0002-5595-7366>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Relacje biskupów tarnowskich ze zgromadzeniem słuźebniczek dębickich w latach 1880–1937

Założyciel Sióstr Słuźebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej, bł. Edmund Bojanowski², w ułożonej przez siebie regule, polecił siostrom wejść w szczególną relację z biskupami diecezji, w której posłuźgiwały. Nakazywał słuźebniczkom podporządkowanie temu, kto na terenie diecezji był „opiekunem rodzonym wszystkich domów w niej będących”³. Bez jego zezwolenia

1 Ks. Jacek Soprych – kapłan diecezji tarnowskiej, adiunkt w Katedrze Patrologii i historii Kościoła na Wydziale Teologicznym, Sekcja w Tarnowie, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, wykładowca historii Kościoła, rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie.

2 Edmund Bojanowski (ur. 13 listopada 1814 roku w Grabonogu, zm. 7 lipca 1871 roku w Górcie Duchownej) – działacz społeczny, charytatywny i patriotyczny; współzałożyciel ochronek dla dzieci w celu podnoszenia poziomu ich religijno-moralnego wychowania. Zakładał czytelnie dla ludu, organizował opiekę nad chorym. W 1850 roku założył Zgromadzenie Sióstr Słuźebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej. Problemy zdrowotne uniemożliwiły mu realizację marzeń o kapłaństwie, chociaż podejmował próby studiów seminaryjnych. Papież Jan Paweł II, 13 czerwca 1999 roku w Warszawie, dokonał jego beatyfikacji. Por. M. Kornacka, *Bojanowski Edmund*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1985, s. 738–739.

3 A. Skrzypek, *Słuźebniczki dębickie w diecezji tarnowskiej w latach 1891–1989*, Dębica 2016, s. 91.

nie można było otwierać domów, a ordynariuszowi lub wyznaczonemu przez niego kapłanowi – komisarzowi biskupiemu, siostry zdawały sprawozdania z działalności.

Przybycie słuźebniczek do diecezji tarnowskiej za rządów bp. Józefa Alojzego Pukalskiego

Pierwsze siostry słuźebniczki osiedliły się na terenie diecezji tarnowskiej w Przeclawiu – „w roku 1880 Hr. Rey – właściciel dóbr Przeclawia sprowadził 4 Siostry, poruczając im opiekę nad chorymi i dźiatwą w ochronce. Prócz tego pracowały Siostry w szpitaliku ufundowanym przez Hr. Reyową”⁴. Wkrótce powstały kolejne domy: w Chotowej, Dębicy i Stobiernej (1880–1889). Były to lata pasterzowania ks. bp. Józefa Alojzego Pukalskiego⁵ (1851–1885). Siostry przybyły na teren diecezji jako słuźebniczki poznańskie i były pod zwierzchnictwem przełożonej generalnej – matki Elżbiety Szkudłapskiej, która rezydowała najpierw na terenie Wielkopolski, a następnie Śląska. Stąd naturalnie większe relacje zachodziły z arcybiskupem gnieźnińskim i poznańskim oraz wrocławskim niż z biskupem tarnowskim, choć siostry zgodnie z regułą:

osiedliwszy się w Przeclawiu były osobiście u ks. Biskupa Józefa Pukalskiego w Tarnowie z prośbą o błogosławieństwo i zezwolenie osiedlenia się w Jego diecezji. Ksiądz Biskup przyjął Siostry z radością, udzielił im Swego błogosławieństwa, życząc obfitych łask niebieskich i polecając Zgromadzenie opiece Boga i Jego Najświętszej Matki⁶.

4 Archiwum Główne Słuźebniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia Sióstr Słuźebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej w Dębicy*, Dębica 1940, mps, sygn. MH-1, s. 59.

5 Józef Alojzy Pukalski (ur. 15 marca 1798 roku w Cieszynie, zm. 6 stycznia 1885 roku w Tarnowie) – święcenia kapłańskie przyjął 22 września 1821 roku w Ołomuńcu. Inkardynowany do diecezji tarnowskiej w 1830 roku. Sakrę biskupią przyjął 23 maja 1852 roku w Wiedniu, a ingres do tarnowskiej katedry odbył 29 czerwca 1852 roku. Był gorliwym duszpaste-rzem, dwukrotnie zwizytował całą diecezję. Życzliwie odnosił się do zakonów – w Tarnowie przyjął księży filipinów usuniętych z Gostynia i siostry urszulanki usunięte z Wielkopolski. Na czas jego rządów przypadło w diecezji znaczne ożywienie ducha religijnego. Dane mu było rządzić 33 lata. Por. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 1, Tarnów 1999, s. 48–50.

6 Archiwum Główne Słuźebniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia...*, s. 59–60.

Biskup Pukalski przydzielił też stałego kapelana, który miał sprawować opiekę duszpasterską nad siostrami. Pierwszy kapelan został mianowany w maju 1883 roku i był nim drugi wikariusz dębickiej parafii – ks. Michał Nalepa⁷.

Przyjęcie sióstr pod pasterską opiekę bp. Ignacego Łobosa

Ks. bp Ignacy Łobos⁸ (1886–1900) jeszcze jako kanclerz kurii biskupiej w Przemyślu znał już dobrze siostry służeńniczek. W Tarnowie otoczył je duszpasterską troską i przystąpił do uporządkowania spraw związanych ze zgromadzeniem. Po roku pasterzowania w diecezji, w 1887 roku, biskup wyznaczył swojego komisarza dla sióstr służeńniczek pracujących w diecezji – ks. Antoniego Brzezińskiego⁹. Komisarze cieszyli się zaufaniem biskupa i mieli duży wpływ na duchowość sióstr. Do czasu usamodzielnienia się zgromadzenia przełożona główna była zobowiązana do posłuszeństwa komisarzowi biskupiemu we wszystkich sprawach związanych ze wspólnotą¹⁰.

Biskupowi zależało na tym, by uregulować pobyt sióstr służeńniczek w diecezji tarnowskiej. Ten bezpośredni proces trwał rok. Ks. Brzeziński w maju 1890 roku przedstawił biskupowi prośbę o przyjęcie sióstr pod pasterską opiekę¹¹. W maju 1891 roku odbyła się już kapituła generalna, podczas której

7 Archiwum Główne Służeńniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia...*, s. 60–61.

8 Ignacy Łobos (ur. 16 sierpnia 1827 roku w Drohobyczu, zm. 15 kwietnia 1900 roku w Tarnowie) – święcenia kapłańskie przyjął w Przemyślu, sakrę biskupią 16 kwietnia 1882 roku w kościele jezuitów w Krakowie. Do Tarnowa trafił jako administrator apostolski 1 grudnia 1885 roku, a 23 maja 1886 roku odbył ingres. Życzliwie odnosił się do zakonów. Miały w nim protektora starosądeckie klaryski oraz służeńniczeki dębickie i starowiejskie, które otwierały liczne domy. Siostry otwierały ochronki, często z dala od kościołów, uczyły w nich religii, a niekiedy same prowadziły szkoły. Por. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 1, s. 39–43.

9 Ks. Antoni Brzeziński cor – imię zakonne Bonifacy (ur. 5 czerwca 1820 roku w Poznaniu, zm. 18 stycznia 1898 roku w Tarnowie), święcenia kapłańskie przyjął w Poznaniu w 1847 roku, profesor prawa kanonicznego i historii Kościoła, w 1865 roku wstąpił do Kongregacji św. Filip Neri. Był przyjacielem i doradcą Edmunda Bojanowskiego i długoletnim komisarzem biskupim do spraw Zgromadzenia ss. Służeńniczek NMP dla sióstr, które wyjechały na teren zaboru austriackiego. Miał duży udział w usamodzielnieniu się Zgromadzenia; por. S. Jura, *Brzeziński Antoni cor*, *Encyklopedia katolicka*, t. 2, Lublin 1985, s. 1133–1134; A. Skrzypek, *Służeńniczeki dębickie...*, s. 71.

10 A. Skrzypek, *Służeńniczeki dębickie...*, s. 94.

11 A. Skrzypek, *Służeńniczeki dębickie...*, s. 76.

wybrano pierwszą matkę – s. Marię Filipiak¹². O tym fakcie 30 maja 1891 roku został powiadomiony pasterz diecezji. Odtąd wspólnota podlegała już bezpośrednio biskupowi tarnowskiemu. Cieszył się on z rozwoju zgromadzenia, zarówno pod względem jego liczebności, jak i zasięgu terytorialnego, błogosławił siostrą w tych staraniach i w codziennej pracy. W marcu 1895 roku ks. Brzeziński wystosował pismo do ordynariusza, w którym prosił o zatwierdzenie zgromadzenia jako należącego do diecezji tarnowskiej oraz o pośredniczenie w zatwierdzeniu przez ówczesny rząd. Ks. Brzeziński nie doczekał już zatwierdzenia, zmarł 18 stycznia 1898 roku.

Siostry doceniły dziewięcioletnią posługę komisarza, podkreślając jego „bardzo dodatni wpływ na rozwój Zgromadzenia”¹³. Przede wszystkim zależało mu na rozwoju duchowym pierwszych słuźebniczek. Widział konieczność utworzenia nowicjatu i zabiegał o środki finansowe potrzebne na rozbudowę domu. Pozyskał je od Karoliny hr. Raczyńskiej. Z jego pracy zadowolony był także ordynariusz, który w listach wyrażał mu wdzięczność za troskliwą i pełną ducha Bożego dbałość o to rozwijające się w diecezji zgromadzenie:

Wasza Przewielebność wywiązujesz się chlubnie z dobrowolnie przyjętego na się obowiązku, że otaczasz każdą Ochronkę ojcowską opieką, a nawet, gdzie tego potrzeba, nie załujesz ofiary materialnej. To też nic dziwnego, że pod takim Komisarzem Biskupim Zgromadzenie to coraz piękniej i dalej rozwija się w Naszej Diecezji¹⁴.

Biskup zauważył jego dobrą współpracę z siostrami na polu duchowym, moralnym i materialnym¹⁵.

12 S. Maria Filipiak (1841–1902) była pierwszą przełożoną generalną Sióstr Słuźebniczek Dębickich w latach 1891–1902. Por. A. Skrzypek, *Słuźebniczki dębickie...*, s. 67.

13 W kronikach zgromadzenia zachowane są wpisy podkreślające wdzięczną pamięć sióstr o komisarzu Brzezińskim: „Zgromadzenie nasze przechowuje w pamięci Imię tego Zanego Kapłana, roztaczającym w swoim czasie troskliwą nad Zgromadzeniem opiekę. O jego owocnej działalności i zbawiennej pracy najlepiej świadczą noty Konsystorza Biskupiego w Tarnowie”. Por. Archiwum Główne Słuźebniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia...*, s. 68–69, 75.

14 Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, *List bp. Ignacego Łobosa do komisarza Antoniego Brzezińskiego z 25 stycznia 1895 roku*, rkps, sygn. zż/49.

15 Wielokrotnie w zatwierdzeniu protokołów przez Konsystorz Biskupi znajdują się słowa uznania dla pracy komisarza. Biskup wyraża „podziękowanie Przewielebnemu Księdzu Komisarzowi za Jego troskliwe i skuteczne zajmowanie się całym tem Zgromadzeniem”. Por. Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, *List bp. Ignacego Łobosa do komisarza Antoniego Brze-*

W kwietniu 1896 roku biskup mianował nowego komisarza – ks. Eugeniusza Wolskiego¹⁶, który kontynuował prace swojego poprzednika.

Owocem wieloletnich starań było udzielenie zgromadzeniu w 1899 roku¹⁷ państwowego zezwolenia na otwarcie domu macierzystego w Dębicy oraz działanie istniejących już domów na terenie diecezji. Cieszył się tym bp Łobos, bo był to ważny krok w dziele rozwoju zgromadzenia i jego zakotwiczenia w diecezji.

Bp Łobos przyczynił się do rozwoju pobożności eucharystycznej siostr. Służeńniczki nie miały możliwości codziennej adoracji Najświętszego Sakramentu z uwagi na znaczną odległość ochronki od kościoła parafialnego, a także dużą liczbę dzieci, którymi się opiekowały. Na prośbę dębickiego proboszcza 28 czerwca 1886 roku wydał on tzw. *Przywilej mszalny dla kaplicy Sióstr Służeńniczek*, który stał się aktem erekcyjnym kaplicy służeńniczek¹⁸. Od tego czasu spełniała ona rolę kaplicy publicznej. Tak było do początku lat 30. XX wieku, tj. do wybudowania i poświęcenia kościoła klasztorowego pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny¹⁹.

Bp Łobos zatroszczył się o katechizację dzieci poprzez wydany nakaz głoszenia nauk katechizmowych na terenie diecezji tarnowskiej. Do współpracy w dziele katechezy zaprosił siostry służeńniczki, które podjęły działania w ochronkach. Katechizacja stanowiła integralny element nie tylko wychowania religijnego, lecz także samowychowania, na które kład nacisk Edmund Bojanowski²⁰. Po ogłoszeniu papieskiego dekretu o dopuszczeniu dzieci do Pierwszej Komunii św. ordynariusz zaangażował w przygotowania także

.....
zińskiego...; W innym miejscu: „z ponownym uznaniem i wdzięcznością dla gorliwej pracy, jaka Wasza Przewielebność nie przestajesz podejmować dla dobra i rozwoju wspomnianego Zgromadzenia”. Por. Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, *List bp. Ignacego Łobosa do komisarza Antoniego Brzezińskiego...*

16 Ks. Eugeniusz Wolski (ur. 28 stycznia 1848 roku w Otfinowie, zm. 19 października 1924 roku w Dębicy) święcenia kapłańskie przyjął z rąk bp. J. A. Pukalskiego. Od 1885 roku był proboszczem w Dębicy – gorliwym duszpasterzem i społecznikiem. Por. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 4, s. 216–217.

17 Cesarsko-królewskie namiestnictwo wydało pozwolenie pismem datowanym na 13 czerwca, a Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego pismem z dnia 23 czerwca. Por. Archiwum Główne Służeńniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia...*, s. 75.

18 Nie był to, ściśle ujmując, akt erekcyjny, jednak możemy go za taki uznać, przyjmując ówczesne zasady prawa kanonicznego i praktykę stosowaną w tego typu przypadkach.

19 *Historia dębickiej kapliczki Edmundowej*, red. A. Skrzypek, <https://siostry.net/historia-kapliczki/> (6.10.2022).

20 Por. A. Skrzypek, *Służeńniczki dębickie...*, s. 322.

siostry. Bp Łobos ustalił porządek spotkania katechetycznego – najpierw następowało powtórzenie materiału z poprzedniej katechezy, następnie wyjaśnienie nowej prawdy katechizmowej, a potem weryfikacja wiedzy poprzez zadawanie pytań. Ze sprawozdań wynika, że przygotowanie do sakramentów i nauki katechizmu prowadzono wszędzie tam, gdzie pracowały siostry. Bywało też, że za pozwoleniem biskupa siostry wyjeżdżały do punktów katechetycznych – tak było między innymi w Ociece, skąd siostra wyjeżdżała do miejscowości odległych od kościoła²¹.

Biskup miał świadomość, że diecezja tarnowska jest źródłem powołań do zgromadzenia. Zobowiązał komisarza do troski o „dziewice wzięte z naszego ludu”²². Pierwsza rodowita kandydatka z terenu diecezji wstąpiła do zgromadzenia w 1884 roku i była to s. Zofia (Wiktoria) Ziemia z Przeclawia. Według wyliczeń s. Agnieszki Skrzypek do 1918 roku 129 sióstr (spośród 368) pochodziło z terenu diecezji. Najbardziej liczne w powołania były powiaty: ropczycki (25 kandydatek), pilźnieński (24), mielecki (19), tarnowski (15) i dąbrowski (11). Intensywność powołań z tych okręgów miała związek z obecnością i pracą słuźebniczek w tych rejonach²³. Za rządów bp. Łobosa powstało 13 nowych placówek. Były to przede wszystkim ochronki, ale nie tylko – utworzono także zakład dla sierot, bursę gimnazjalną, szkoły oraz kółka rolnicze²⁴.

Budowa domu generalnego za rządów bp. Leona Wałęgi

Nowy ordynariusz, bp Leon Wałęga (1901–1933)²⁵, podobnie jak jego poprzednik popierał rozwój słuźebniczek. Świadczą o tym m.in. fragmenty listów,

21 A. Skrzypek, *Słuźebniczki dębickie...*, s. 323.

22 Archiwum Główne Słuźebniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia...*, s. 70.

23 A. Skrzypek, *Słuźebniczki dębickie...*, s. 173–175.

24 Stobierna (1889), Okulice (1891), Tuchów (1891), Nowy Sącz (1893), Zagorzyce (1893), Odporyszów (1894), Krościenko (1897), Łęki Dolne (1898), Nowy Sącz (1899), Miechowice Wielkie (1899), Borowa (1899), Wrzępia (1900) i Mielec (1900). Por. A. Skrzypek, *Słuźebniczki dębickie...*, s. 384.

25 Bp Leon Wałęga (ur. 25 marca 1859 roku w Moszczenicy, zm. 22 kwietnia 1933 roku w Tuchowie) – studia teologiczne rozpoczął we Lwowie, a ukończył na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie 24 marca 1883 roku otrzymał święcenia kapłańskie. 9 lipca 1884 roku uzyskał stopień doktora teologii. Był profesorem Uniwersytetu Lwowskiego. 12 maja 1901 roku przyjął sakrę biskupią z rąk kard. Jana Puzyny w tarnowskiej katedrze. Był długoletnim biskupem tarnowskim (1901–1933), a jego duszpasterska troska obejmowała wszystkie dziedziny życia religijnego diecezji. Wydał 40 listów pasterskich, zwiększył liczbę parafii

w których na wieść o nowych domach biskup wyrażał swoją radość i błogosławił dalszy rozwój: „udzielamy całemu Zgromadzeniu, jakie istnieje w całej Diecezji Tarnowskiej, Pasternskiego błogosławieństwa”²⁶. Biskup mocno wspierał rozbudowę dębickiego klasztoru wraz z kościołem. Na skutek klęski nieurodzaju i trudnej sytuacji ekonomicznej kraju budowa domu generalnego stanęła pod znakiem zapytania, zwłaszcza gdy jedna z tarnowskich firm, w której zgromadzenie miało ulokowany kapitał, ogłosiła bankructwo. Bp Wałęga pomógł siostrom uzyskać pozwolenie Stolicy Apostolskiej na zaciągnięcie pożyczki na 20 lat w kwocie 300 tysięcy złotych²⁷ w złocie w Banku Gospodarstwa Krajowego. Dzięki ofiarności wszystkich sióstr oraz kilku innym pożyczkom, m.in. z tarnowskiej kurii, słuźebniczki mogły dokończyć dzieło budowy. Po wojnie biskup umorzył resztę długu zaciągniętego w kurii.

Z racji tego, że sprawa zatwierdzenia papieskiego nie została dokończona, podjął się tego zadania i polecił go kolejnym komisarzom biskupim – braciom: najpierw ks. Mateuszowi Muchowiczowi²⁸, a następnie ks. Władysławowi²⁹. Ostatecznie bp Wałęga zatwierdził konstytucje zakonne 4 grudnia 1923 roku³⁰ i skierował sprawę do Stolicy Apostolskiej. Pozytywne zakończenie sprawy nastąpiło w 1929 roku, ale początkowo tylko na okres siedmiu lat³¹.

z 179 do 268. Efektem jego starań było wybudowanie 89 nowych kościołów na terenie diecezji. Por. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 1, s. 56–62.

26 Archiwum Główne Słuźebniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia...*, s. 68.

27 Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, *Pismo Stolicy Apostolskiej (Sacra Congregatio de Religiosis) L.dz. 5956-27 pozwalające Zgromadzeniu zaciągnąć pożyczkę z 20 września 1927 roku*, sygn. ZŻ/49.

28 Ks. Mateusz Muchowicz COB (ur. 12 października 1861 roku w Grybowie, zm. 23 kwietnia 1937 roku w Gostyniu) ukończył tarnowskie seminarium i został wyświęcony 29 czerwca 1884 roku przez bp. J.A. Pukalskiego. Po roku wstąpił do zgromadzenia księży filipinów w Tarnowie, gdzie w latach 1912–1919 pełnił urząd przełożonego. W imieniu biskupa pełnił zadania komisarza sióstr słuźebniczek od 15 kwietnia 1905 roku do 16 października 1919 roku. Por. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 3, s. 233.

29 Ks. Władysław Muchowicz COB (ur. 10 listopada 1871 roku w Grybowie, zm. 17 lutego 1947 roku w Tarnowie) ukończył tarnowskie seminarium i został wyświęcony 29 czerwca 1896 roku przez bp. I. Łobosa. Po pięciu latach wstąpił do zgromadzenia księży filipinów w Tarnowie, gdzie w latach 1937–1945 pełnił urząd przełożonego. W imieniu biskupa pełnił zadania komisarza sióstr słuźebniczek od 1919 do 1933 roku. Por. *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 3, s. 233.

30 Bp Leon Wałęga zatwierdził dekretem L.7155/23 z dnia 4 grudnia 1923 roku Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, *Prothocollon Gestorum Consistorii Eppalis Tarnoviensis 1923*, poz. 7155.

31 Por. A. Skrzypek, *Słuźebniczki dębickie...*, s. 88.

Bp Wałęga odwiedził dom generalny przy okazji wizytacji dębickiej parafii. Po oficjalnym spotkaniu z dziećmi z ochronki poprosił o spotkanie z wszystkimi siostrami. „W krótkiej rozmowie zachęcał je do wierności w służbie Bożej, postępu w cnotach, a zwłaszcza w pokorze”³².

Papieskie zatwierdzenie zgromadzenia za rządów bp. Franciszka Lisowskiego

Definitywne zatwierdzenie przez Stolicę Apostolską dokonało się dopiero za posługi bp. Franciszka Lisowskiego (1933–1939)³³ i przy współdziałaniu kolejnego komisarza ks. Romana Sitki³⁴. 2 marca 1937 roku papież Pius XI zatwierdził konstytucję zgromadzenia i tym samym zgodnie z prawem diecezjalnym weszło ono pod szczególną opiekę Kościoła³⁵. Na pierwszym miejscu w ustawach akcentowano już posłuszeństwo Ojcu Świętemu jako swojemu przełożonemu,

32 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia...*, s. 78.

33 Bp Franciszek Lisowski (ur. 1 października 1876 roku w Cieszanowie, zm. 3 czerwca 1939 roku w Tarnowie). Studia teologiczne rozpoczął we Lwowie. Kontynuował je na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie 19 sierpnia 1900 roku otrzymał święcenia kapłańskie. 15 maja 1902 roku uzyskał doktorat teologii i filozofii. W latach 1912–1933 związany był z Uniwersytetem Jana Kazimierza we Lwowie, gdzie był wykładowcą a następnie dziekanem Wydziału Teologicznego. W tychże latach związany był z lwowskim seminarium, gdzie pełnił funkcje prefekta, wicerektora a następnie rektora. Pius XI mianował go biskupem tytularnym Mariammae i pomocniczym lwowskim. Abp B. Twardowski konsekrował go 7 października 1928 roku w katedrze lwowskiej. 27 stycznia 1933 roku papież mianował go biskupem tarnowskim. 25 maja 1933 roku odbył się ingres do tarnowskiej katedry. Por. J. Soprych, *Biskup Franciszek Lisowski (1876–1939) Teolog i duszpasterz*, Tarnów 2017, s. 92–99; *Bp Franciszek Lisowski (nekrolog)*, „Currenda” 1939 nr 8, s. 112–119; B. Kumor, *Lisowski Franciszek (1876–1939)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław–Warszawa–Kraków 1972, s. 472–473.

34 Ks. Roman Sitko (ur. 30 marca 1880 roku w Czarnej Sędziszowskiej, zm. 12 października 1942 roku w Auschwitz). Święcenia kapłańskie przyjął w Tarnowie 29 czerwca 1904 roku z rąk bp. L. Wałęgi. Był wybitnym wychowawcą młodzieży w Mielcu i Tarnowie. W 1922 roku mianowany kanclerzem kurii. Od 1936 roku objął obowiązki rektora Seminarium Duchownego. Aresztowany 22 maja 1941 roku i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Auschwitz. Zginął śmiercią męczeńską. Beatyfikowany 14 czerwca 1999 roku przez Jana Pawła II w gronie 108 męczenników okresu II wojny światowej. Por. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 1, s. 147–150.

35 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanej Poczęcia w Dębicy. Księga I. 1903–1940*, s. 461–462.

dotatkowo siostry okazywały uległość swojemu miejscowemu ordynariuszowi z zachowaniem przepisów prawa.

Bp Lisowski cieszył się z obecności tak licznego duchowieństwa zakonnego na terenie diecezji, którą obejmował. Swoją radość wyraził w liście skierowanym do duchowieństwa na początku swojego pasterzowania. Równocześnie postawił mu konkretne zadania, prosząc jednocześnie o wsparcie modlitewne:

Cieszę się bardzo, że w mojej diecezji mam liczny poczet dusz zakonnych. Całym sercem witam was i pozdrawiam, Drodzy Ojcowie, Bracia i Siostry. O pomoc dla Kapłanów bardzo Was proszę, Czcigodni Ojcowie, i ufam, że ochotnie i ofiarnie udzielicie pomocy zawsze, kiedykolwiek jej będzie potrzeba, bo przecież i Wam zbawienie dusz tej diecezji bardzo leży na sercu [...]. I Was, proszę, Drogie Siostry [...] wspierajcie nas w pracy nad duszami swą pomocą i modlitwą³⁶.

Siostry służeńniczki bardzo ofiarnie pracowały w diecezji. Dla sierot z czasu wojny i po klęskach, zwłaszcza po tragicznej powodzi w 1934 roku, siostry otwierały sierocińce. Prowadziły różnego rodzaju kursy gospodarstwa domowego dla dziewcząt i kobiet. Coraz bardziej włączały się do pracy parafialnej, pomagały organizacjom katolickim, a także dbały o wystrój i porządek w świątyniach³⁷.

Ordynariusz z ojcowską troską i zaangażowaniem czuwał nad funkcjonowaniem wspólnot zakonnych. „Z rozpoczęciem Jego rządów w Diecezji datuje się podniesienie i niezwykle rozwój Zgromadzenia” – zapisały w swojej kronice siostry służeńniczki dębickie, a także to, że: „W nowym Arcypasterzu pozyskuje Zgromadzenie Najtroskliwszego Ojca”³⁸. Żywo interesował się on nie tylko życiem i pracą sióstr, lecz także formacją kandydatek i sióstr oraz przepisami prawnymi zgromadzeń. Po zapoznaniu się z konstytucjami sióstr służeńniczek dębickich nakazał siostrom przeprowadzanie egzaminu kanonicznego przed złożeniem ślubów wieczystych. Miał on charakter obligatoryjny i stanowił pewne novum. Jako delegata do przeprowadzenia egzaminu wyznaczył kanclerza tarnowskiej kurii – ks. prałata Romana Sitkę. Termin pierwszego egzaminu przypadł na 9 lipca 1933 roku. Po nabożeństwie

36 *List pasterski bp. Franciszka Lisowskiego do duchowieństwa z okazji ingresu do katedry tarnowskiej z dnia 3 V 1933 roku*, „Currenda” 1933 nr 6, s. 57–58.

37 B. Biel, *Działalność zgromadzeń zakonnych żeńskich w diecezji tarnowskiej*, „Currenda” 1988 nr 1, s. 84.

38 Archiwum Główne Służeńniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 170.

do egzaminu przystąpiło 12 siostr. Jak zaznaczyły w kronice, wywarło to na wszystkich obecnych pozytywne wrażenie³⁹.

Bp Lisowski był częstym gościem w domu generalnym w Dębicy. Z pierwszą prywatną wizytą wybrał się tam 11 lipca 1933 roku. Siostry przyjęły go z wielką gościnnością. Biskup wyraził radość z przybycia do tej „przystani nieba” oraz zachęcił siostry do wierności radom ewangelicznym i bezgranicznej miłości Jezusa i swojej Patronki Maryi Niepokalanej:

Kochajcie Jezusa, bo wielką wam łaskę wyświadczył, że powołując was do Zgromadzenia córek Niepokalanej, wyrwał ze świata i umieścił w tej przystani nieba. Dziękujcie więc Dobremu Jezusowi za to – służcie Mu wiernie, oddajcie Mu swe serce, bo mówię wam, nawet wieczność – choć jest nieskończona – będzie za małą, by godnie za tę wielką łaskę podziękować. Kochajcie to Serce Jezusa poprzez codzienny krzyż waszego życia, bo Ono cierniem okolone cierpi, i chociaż z Niego wydobywają się płomienie miłości, to jednak wśród nich unosi się krzyż, znak, że to Boskie Serce przez krzyż nas ukochało. Kochajcie Jezusa, by Mu dobrze było w tym kościółku przy domu generalnym tak bardzo dla was drogim – w tym waszym centrum, gdzie serca wasze kształtują się, gdzie nabywacie ducha zakonnego. Stąd po należytych przygotowaniu idziecie pracować na przeznaczone wam placówki. Proście Serce Jezusa, proście Matuchną Najświętszą, by wam wypraszała wiele łask potrzebnych do życia prawdziwie zakonnego, pamiętając, że przez Maryję do Jezusa⁴⁰.

Niedługo po tym, 2 sierpnia 1933 roku, złożył im pierwszą oficjalną wizytę. Była ona związana z przyjęciem profesji wieczystej siostr. W przygotowanie tej wizyty włączyli się mieszkańcy Dębicy oraz władze samorządowe. Biskup z wielką miłością zwrócił się do siostr, które składały śluby:

W duszy twej Sostro droga powstaje znowu pytanie dlaczego ciebie wybrał z pośród tylu dobrych. Nie życie twoje – nie zasługi twoje spowodowały to, ale miłość Jego. Jednym słowem

39 Drugi egzamin kanoniczny odbył się w dniach 10–12 października 1934 roku. Na zakończenie tego spotkania 15 nowicjuszek zostało dopuszczonych do złożenia ślubów wieczystych i 19 postulantek do obłóczyn. W 1935 roku do egzaminu przystąpiło siedem siostr. Egzamin odbył się 22 marca 1935 roku. W roku następnym, 17 października, do egzaminu przystąpiły cztery siostry profeski przed ślubami wieczystymi i 16 nowicjuszek. 29 marca 1937 roku tylko dwie siostry złożyły egzamin przed ślubami wieczystymi, ale tego samego roku, 18 lipca, wśród kilkunastu siostr przystępujących do egzaminu było pięć siostr profesek, 11 nowicjuszek i osiem postulantek. Por. Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Siostr...*, s. 198, 286, 395, 433, 449.

40 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Siostr...*, s. 202.

wybrał cię dlatego, bo cię umiłował od wieków, bo od wieków istnieliśmy w myśli Bożej. Rozumiesz więc duszo jak cię Bóg ukochał? Dla ciebie przeznaczył to miejsce, łaski i wszystko co dziś posiadasz – dał ci ducha obdarzonego rozumem i wolą, wlał w ciebie obraz Swój i podobieństwo – dusza twa obdarzona wolną wolą – jakie to szczęście być podobną do Boga⁴¹.

Ordynariusz podkreślał, że siostry mają być Bożymi oblubienicami: „Wielkie to szczęście być dzieckiem Bożym, a ty masz być Jego oblubienicą – pomyśl, czy może być jeszcze większe szczęście, większa godność”⁴². Był dla sióstr prawdziwym ojcem. Do matki generalnej zwrócił się z taką prośbą:

Czcigodna Matko Generalna, przyjmij to nowe grono oblubienic Chrystusowych, przyjmij i bądź im Matką dobrą, wyrozumiałą. Przytul je do serca swego, niechaj zaznają szczęścia i ciepła rodzinnego płynącego z zachowania Reguły⁴³.

Bardzo często odwiedzał siostry. Przyjeżdżał do klasztoru, by udzielać różnych posług, np. obłóczyn⁴⁴, przyjmować składane śluby czasowe i wieczyste, na zakończenie rekolekcji, z okazji świąt. Przywoził tu też swoich

41 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 205.

42 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 205.

43 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 207.

44 7 grudnia 1933 roku, na zakończenie tygodniowych rekolekcji, przybył biskup ordynariusz, by dokonać aktu obłóczyn, do którego przystąpiło 15 postulantek. W homilii powiedział m.in.: „O jak bardzo serca wasze tęskniły za tą chwilą. O jakże szukałaś Tego, którego miłuje dusza twoja i zapukałaś tu, do furty klasztornej, bo w świecie nie znalazłaś Go. Skończył się dla was Adwent – ale zacznie się adwent zakonny. Ile to przeżyłaś tęsknoty, niepewności czy dopuszczą cię do obłóczyn i dzisiaj jedna tylko myśl w twym sercu: «weselem weselcie się ze mną». Dziś w sercu twoim powstaje uczucie niegodności, dlaczego Pan Bóg dał tobie tę łaskę? Czy twoja to zasługa, modlitwy – nie, tylko dlatego, że Bóg ukochał cię od wieków. Opuściłaś wszystko, by być oblubienicą Pana Jezusa. Bóg powołał cię – bądź Mu wierną, wdzięczną, za miłość oddaj Mu miłość – bądź dla Niego ofiarą całopalną. Za chwilę zdejmiesz suknię świecką a wdziejesz zakonną – ale musisz też przyoblec się w nowego człowieka, by być czystą, ubogą i posłuszną oblubienicą Ukrzyżowanego aż do śmierci. Dostaniesz welon na znak, że odtąd będziesz oblubienicą Pana Jezusa. Dostaniesz różaniec na znak, żeś się oddała Matuchnie Niepokalanej, a odmawiając go pobożnie, wzniesiesz się coraz wyżej, jak po szczeblach drabiny do Niepokalanej. Otrzymasz pasek – on ma być symbolem posłuszeństwa od którego zależy dobro Zgromadzenia. Dostaniesz świecę na znak, że należysz do wybranych oblubienic, które wyjdą ze światłem naprzeciw Oblubienicy swego”. Następną wizytę, połączoną z odnowieniem ślubów i obłóczynami, odbyła się na zakończenie rekolekcji 7 grudnia 1934 roku. Por. Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 229–232, 309.

gości – 8 września 1934 roku przyjechał razem z sufraganiem lwowskim bp. Eugeniuszem Baziakiem⁴⁵. Lubił przebywać w klasztornych murach, pracować tam i odpoczywać. Spędzał nieraz z siostrami czas rekreacji. Zapoznawał je wtedy z życiorysami świętych, opowiadał o swoich podróżach, między innymi do Rzymu, głosił pokrzepiające nauki⁴⁶. Zdarzało się, że pojawiał się niespodzianie, np. w rocznicę 60-lecia złożenia profesji zakonnej przez matkę generalną Dorotę Biendarę⁴⁷. Ten jubileusz z jego inicjatywy miał wymiar publiczny. Uczestniczyli w nim mieszkańcy miasta i władze samorządowe. Biskup zwrócił się do papieża Piusa XI z prośbą o błogosławieństwo dla czcigodnej jubilatki. Pozytywna odpowiedź z Watykanu była dla matki wielką niespodzianką⁴⁸. Po jej śmierci osobiście przewodniczył uroczystościom pogrzebowym oraz wyborom nowej przełożonej generalnej⁴⁹.

Bp Lisowski jako pasterz diecezji 10 grudnia 1934 roku poświęcił nowy dom i kaplicę ss. służebniczek w Tarnowie przy ul. Mościckiego⁵⁰. Cieszył się, gdy mógł otwierać nowe placówki zakonne.

Oprócz spraw duchowych, formacyjnych i prawnych rozstrzygał także kwestie praktyczne. Złożył na przykład propozycję siostron, by zmieniły nakrycie

45 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 285.

46 W dębickim klasztorze biskup często zatrzymywał się na kilkudniowy wypoczynek, m.in. w terminach 15–30 stycznia 1934 roku, 5–10 lutego 1934 roku, 1–3 stycznia 1935 roku, 5–7 lutego 1935 roku, 9–19 stycznia 1936 roku, 6–13 stycznia 1937 roku. Por. Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 243–245, 315, 319, 383, 441.

47 Matka Dorota Biendara jubileusz 60-lecia profesji obchodziła 28 października 1934 roku. Biskup skierował do niej pokrzepiające słowo: „Pójdź na gody – Czcigodna Matko Generalna już 62 lata temu – i opuściłaś wszystko, by zapukać do furty klasztornej. Pójdź na gody – usłyszałaś znowu, gdy miał cię Pan przybrać w suknię zakonną. Otdąd serce Twe tęskniło do chwili, kiedy złożysz profesję zakonną, a teraz, gdy Czcigodna Matko popatrzyysz wstecz – widzisz, jak Bóg opiekował się tobą przez te lat 60 i z Matką Najświętszą nuczisz „Magnificat” – jedyny hymn jaki dziś przepelnia serce Twoje”. Por. Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 291. Dorota Biendara (ur. 11 kwietnia 1850 roku, zm. 19 kwietnia 1938 roku) do Zgromadzenia Sióstr Służebniczek wstąpiła w 1872 roku. Od 1882 roku posługiwała w Dębicy. W roku 1902 została wybrana na drugą z kolei Matkę Generalną Zgromadzenia. Dzięki jej staraniom Stolica Apostolska 2 marca 1937 roku zatwierdziła regułę Zgromadzenia. Drugą jej zasługą była rozbudowa klasztoru. Nowy dom i kościół poświęcono 2 sierpnia 1932 roku. Zgromadzeniem kierowała 36 lat. Za jej posługi w Zgromadzeniu było ok. 400 sióstr w 86 domach filialnych.

48 Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 292.

49 W. Tajanowicz, *Służebniczki Dębickie w społeczeństwie polskim w latach 1914–1939*, Dębica 2017, s. 53–55.

50 Por. S. Goździewski, *Z Tarnowa*, „Nasza Sprawa” 2 (1934) nr 50, s. 11.

głowy – zastąpiły welon kwadratowy na model przylegający do niej, a także by zmodyfikowały szkaplerz, „który dotychczas zwiększał bez potrzeby szerokość habitu”. Stolica Apostolska i Kongregacja dla Zakonów zaakceptowały te zmiany reskryptem z 3 listopada 1934 roku. Biskup otrzymał upoważnienie, by zezwolić na zmiany w habicie⁵¹. Siostry 8 grudnia 1934 roku oficjalnie zmieniły upięcie welonów. W kronice zapisano, że „stało się to na wyraźne życzenie i polecenie Jego Ekscelencji”⁵².

Ciekawą sprawą jest to, że siostry służeńniczki od początku pobytu na terenie diecezji były traktowane jak „swoje”. Ks. komisarz Brzeziński, pisząc do biskupa, używał określenia: „Tarnowskie Zgromadzenie Sióstr Służeńniczek”⁵³. W różnych pismach kurialnych określane były jako „nasze rodzime zgromadzenie”, a same siostry, pisząc do ordynariusza, określały się jako „pokorne córki Waszej Biskupiej Mości”⁵⁴.

Biskupi tarnowscy przyczynili się do pełnoprawnego ustabilizowania służeńniczek w diecezji i to dzięki ich zainteresowaniu uzyskały one status zgromadzenia na prawie papieskim jako pierwsze z czterech gałęzi służeńniczek założonych przez Edmunda Bojanowskiego.

Wspólnota Kościoła tarnowskiego, z jej pasterzami na czele, kształtowała tożsamość gałęzi dębickiej. Z troską biskupów o wiernych diecezji było dla sióstr przykładem oddania wobec powierzonych im opiece grup, zwłaszcza dzieci. Wstawianie się biskupów w sprawach poszczególnych placówek, a także domu generalnego, nie zawsze przynosiło oczekiwane efekty, ale bez wątpienia ukazywało ojcowską troskę wobec zgromadzenia⁵⁵. Podobnie wielki

51 Archiwum Główne Służeńniczek Dębickich, *Pismo bp. F. Lisowskiego do matki Generalnej ss. Służeńniczek NMP w Dębicy w sprawie zmian w habicie z dnia 20 XI 1934 roku*, w: *Korespondencja z Ordynariuszami i Kuriami Biskupimi (1923–1959)*, sygn. I-A-e-7/6.

52 Archiwum Główne Służeńniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr...*, s. 236. Pierwszy oficjalny wniosek wyszedł od Rady Generalnej Zgromadzenia Sióstr Służeńniczek 14 sierpnia 1934 roku. Por. *Pismo do Kurii Biskupiej w Tarnowie w sprawie zmiany nakrycia głowy u Sióstr Służeńniczek z dnia 14 VIII 1934 roku*, w: *Korespondencja z Ordynariuszami i Kuriami Biskupimi (1923–1959)*, sygn. I-A-e-7/6.

53 Por. A. Skrzypek, *Służeńniczki dębickie...*, s. 78.

54 Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, *Pismo matki Doroty Biendary do biskupa Leona Wałęgi z dnia 31 października 1903 r. z prośbą o poparcie zatwierdzenia reguły i zgromadzenia przez Ojca Świętego*, rkps, sygn. zŻ/49.

55 Na nic zdało się np. poparcie bp. J. Stepy w sprawie uchylenia decyzji o przekazaniu dębickiego budynku Zgromadzenia na potrzeby szpitala powiatowego w Dębicy. Por. A. Skrzypek, *Służeńniczki dębickie...*, s. 140–141.

kult maryjny propagowany przez biskupów tarnowskich, liczne koronacje, ustanowione sanktuaria, peregrynacje figur i obrazów Matki Bożej, stwarzał dogodne warunki rozwoju maryjności w charyzmacie służebniczek⁵⁶.

Bibliografia

- Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Historia Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej w Dębicy*, Dębica 1940.
- Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Kronika Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanego Poczęcia w Dębicy. Księga I. 1903–1940*.
- Archiwum Główne Służebniczek Dębickich, *Pismo bp. F. Lisowskiego do matki Generalnej ss. Służebniczek NMP w Dębicy w sprawie zmian w habicie z dnia 20 XI 1934 roku*, w: *Korespondencja z ordynariuszami i kuriami biskupimi (1923–1959)*, sygn. I-A-e-7/6.
- Biel B., *Działalność zgromadzeń zakonnych żeńskich w diecezji tarnowskiej*, „Currenda” 1988 nr 1.
- Goździewski S., *Z Tarnowa*, „Nasza Sprawa” 2 (1934) nr 50, s. 11.
- Historia dębickiej kapliczki Edmundowej*, red. A. Skrzypek, <https://siostry.net/historia-kapliczki/> (6.10.2022).
- List pasterski bp. Franciszka Lisowskiego do duchowieństwa z okazji ingresu do katedry tarnowskiej z dnia 3 V 1933 r.*, „Currenda” 1933 nr 6.
- Nowak A., *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 1–4, Tarnów 1999–2004.
- Skrzypek A., *Służebniczki dębickie w diecezji tarnowskiej w latach 1891–1989*, Dębica 2016.
- Soprych J., *Biskup Franciszek Lisowski (1876–1939). Teolog i duszpasterz*, Tarnów 2017.
- Soprych J., *Krótką historia kultu Matki Bożej w diecezji tarnowskiej*, w: *Maryja w Biblii i Kościele*, red. P. Łabuda, Tarnów 2020.

⁵⁶ Wśród kościołów diecezji tarnowskiej obecnie 26 jest uznanych za sanktuaria maryjne, a w 15 z nich są koronowane wizerunki Najświętszej Maryi Panny. Na 454 parafie w diecezji tarnowskiej jest ponad 250 kościołów i kaplic (nie licząc domowych, prywatnych, zakonnych czy przydrożnych) nosi wezwanie Matki Bożej, czczonej w różnych tajemnicach i jest to prawie 60%. Por. J. Soprych, *Krótką historia kultu Matki Bożej w diecezji tarnowskiej*, w: *Maryja w Biblii i Kościele*, red. P. Łabuda, Tarnów 2020, s. 557–573.

Tajanowicz W., *Słuźebniczki Dębiekie w społeczeństwie polskim w latach 1914–1939*,
Dębica 2017.

Abstrakt

*Relacje biskupów tarnowskich ze zgromadzeniem
słuźebniczek dębiekich w latach 1880–1937*

Założyciel Sióstr Słuźebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej, bł. Edmund Bojanowski, zobowiązał siostry do stałej relacji z rządcą diecezji, na terenie której znajdują się ich placówki. Nakazywał słuźebniczkom podporządkowanie biskupowi. Bez jego zezwolenia nie można było otwierać nowych domów. Ordynariuszowi lub wyznaczonemu przez niego kapłanowi – komisarzowi biskupiemu, siostry zdawały też sprawozdanie z działalności. Wpisy w kronikach zakonnych oraz w dokumentach konsystorialnych świadczą o ojcowskim podejściu tarnowskich biskupów do słuźebniczek dębiekich – począwszy od bp. Józefa Alojzego Pukalskiego (bp. tarnowskiego w latach 1851–1885), za którego rządów w diecezji siostry założyły swoją pierwszą placówkę, aż do bp. Franciszka Lisowskiego (bp. tarnowskiego w latach 1933–1939), kiedy to za jego pasterzowania papież Pius XI zatwierdził konstytucje zgromadzenia, dzięki czemu weszło ono pod szczególną opiekę Kościoła.

Słowa kluczowe: słuźebniczki dębiekie, diecezja tarnowska, Alojzy Pukalski, Ignacy Łobos, Leon Wałęga, Franciszek Lisowski

Abstract

*Relations of Tarnów bishops with the Congregation of the Sisters
Servants in Dębica in the years 1880–1937*

Founder of Servant Sisters of the Mother of God of the Virgin Immaculately Conceived bl. Edmund Bojanowski obliged the sisters to have a permanent relationship with the administrator of the diocese where the institutions are located. He ordered the servants to subordinate the place to each bishop. Without his

permission, new homes could not be opened. The sisters also reported on their activities to the Ordinary or to the Bishop's Commissar appointed by him. Entries in convent chronicles and consistory documents testify to the paternal approach of Tarnów bishops to the Servants of Dębica. Starting from bp. Józef Alojzy Pukalski (Bishop of Tarnów in 1851–1885), during whose reign the sisters founded their first institution in the diocese, up to bp. Franciszek Lisowski (Bishop of Tarnów in 1933–1939), when during his pastoral care Pope Pius XI approved the Constitution of the Congregation and thus it came under the special care of the Church.

Keywords: The Congregation of the Sisters Servants in Dębica, Tarnow Diocese, Alojzy Pukalski, Ignacy Łobos, Leon Wałęga, Franciszek Lisowski